

Sygn. akt III KK 584/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 lutego 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Świecki (przewodniczący)

SSN Małgorzata Gierszon (sprawozdawca)

SSN Eugeniusz Wildowicz

Protokolant Dagmara Szczepańska-Maciejewska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Józefa Gemry
w sprawie A. M.

oskarżonego z art. 177 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 7 lutego 2019 r.,

kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego - na niekorzyść,

od wyroku Sądu Okręgowego w L.

z dnia 6 grudnia 2016 r., sygn. akt V Ka [...]

uchylający wyrok Sądu Rejonowego w L.

z dnia 30 czerwca 2016 r., sygn. akt II K [...] i umarzający postępowanie

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w L. do ponownego rozpoznania w postępowaniu
odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Prokurator Rejonowy w L. skierował do Sądu Rejonowego w L. w dniu 31 grudnia 2015 r. wniosek o warunkowe umorzenie postępowania karnego

prowadzonego przeciwko A. M. podejrzanemu o to, że w dniu 23 września 2011 r. w miejscowości K. na ul. L., naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu drogowym w ten sposób, że kierując samochodem marki M. o nr rej. [...], podczas wykonywania manewru zawracania na jezdni, nie zachował szczególnej ostrożności w wyniku czego zajechał drogę jadącemu z lewej strony kierującemu samochodem marki V. o nr rej. [...] K. W., w następstwie czego pasażer samochodu V. - P. M. doznał obrażeń ciała w postaci wieloodłamowego złamania kości promieniowej lewej, które to obrażenia ciała naruszyły prawidłowe funkcjonowanie jego organizmu na czas powyżej 7 dni, tj. o czyn z art. 177 § 1 k.k.

Uprzednio, na mocy postanowienia z dnia 24 kwietnia 2012 r., zatwierdzonego przez prokuratora, postępowanie o opisany wyżej czyn prowadzone przeciwko A. M. w Prokuraturze Rejonowej w L. pod sygn. Ds. [...] zostało umorzone na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. Na skutek zażalenia wniesionego w dniu 27 maja 2015 r. przez K. W., który był współuczestnikiem zdarzenia drogowego z dnia 23 września 2011 r., i któremu odpis postanowienia o umorzeniu postępowania przeciwko A. M. został doręczony na podstawie zarządzenia prokuratora z dnia 19 maja 2015 r. jako osobie posiadającej w sprawie status podejrzanego, Sąd Rejonowy w L. na mocy postanowienia z dnia 29 lipca 2015 r., sygn. II Kp [...], uchylił zaskarżone postanowienie o umorzeniu i przekazał sprawę Prokuraturze Rejonowej w L. do dalszego postępowania.

Rozpoznając nadmieniony wcześniej wniosek prokuratora Sąd Rejonowy w L. wyrokiem z dnia 30 czerwca 2016 r., sygn. II K [...], na podstawie art. 66 § 1 i 2 k.k. oraz art. 67 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym po dniu 15 kwietnia 2016 r. w zw. z art. 4 § 1 k.k. postępowanie karne wobec A. M. o czyn z art. 177 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym po dniu 15 kwietnia 2016 r. w zw. z art. 4 § 1 k.k. warunkowo umorzył ustalając okres próby na 2 lata. Poza tym na podstawie art. 67 § 3 k.k. w zw. z art. 39 pkt 7 k.k. w brzmieniu po dniu 15 kwietnia 2016 r. w zw. z art. 4 § 1 k.k. Sąd orzekł wobec oskarżonego świadczenie pieniężne w kwocie 1.500 zł na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej oraz zwolnił oskarżonego od opłaty i od ponoszenia wydatków postępowania obciążając nimi Skarb Państwa.

Od powyższego wyroku apelację wniósł obrońca A. M.. W środku

odwoławczym skarżący podniósł zarzuty obrazy art. 7 k.p.k. i art. 410 k.p.k. oraz art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. i wniósł o uchylenie wyroku i umorzenie postępowania z powodu braku skargi uprawnionego oskarżyciela ewentualnie o zmianę orzeczenia i uniewinnienie oskarżonego.

Wyrokiem z dnia 6 grudnia 2016 r., sygn. V Ka [...], Sąd Okręgowy w L. uchylił zaskarżony wyrok i na podstawie art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. postępowanie karne wobec A. M. umorzył, zaś wydatkami poniesionymi w sprawie obciążył Skarb Państwa. Uzasadniając swoje stanowisko Sąd Okręgowy podał, że K. W. nie był uprawniony do zaskarżenia postanowienia z dnia 24 kwietnia 2012 r. o umorzeniu postępowania przeciwko A. M., ponieważ w dacie wydania przedmiotowego rozstrzygnięcia nie korzystał w postępowaniu przygotowawczym o sygn. Ds. [...] z uprawnień strony. Nie był bowiem ani pokrzywdzonym, ani podejrzanym w tej sprawie. Statusu pokrzywdzonego K. W. nie posiadał, gdyż wskutek wypadku komunikacyjnego, który miał miejsce w dniu 23 września 2011 r. nie odniósł obrażeń ciała trwających dłużej niż 7 dni, natomiast status podejrzanego uzyskał dopiero w dniu 27 kwietnia 2012 r., a zatem już po wydaniu decyzji kończącej postępowanie przygotowawcze prowadzone przeciwko A. M..

Sąd II instancji stwierdził również, że skoro K. W. nie był uprawniony do wywiedzenia zażalenia na postanowienie kończące postępowanie przygotowawcze, to będące następstwem rozpoznania tego środka odwoławczego rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego z 29 lipca 2015 r. o uchyleniu postanowienia i przekazaniu sprawy prokuratorowi do dalszego postępowania nie mogło doprowadzić do skutecznego odzyskania przez prokuratora prawa do oskarżenia A. M., po uprzednim prawomocnym umorzeniu prowadzonego przeciwko niemu dochodzenia. Opisany stan był zdaniem Sądu równoznaczny z zaistnieniem ujemnej przesłanki procesowej w postaci braku skargi uprawnionego oskarżyciela.

Wyrok Sądu Okręgowego w L. został zaskarżony na niekorzyść A. M. przez pełnomocnika K. W. jako oskarżyciela posiłkowego. W kasacji zakwestionowano pogląd Sądu II instancji co do braku po stronie prokuratora uprawnienia do wniesienia oskarżenia w sytuacji uprzedniego uchylenia postanowienia o umorzeniu postępowania na skutek uwzględnienia środka odwoławczego

wniesionego przez osobę nieuprawnioną. Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 31 marca 2017 r., sygn. III KK 147/17, pozostawił kasację bez rozpoznania jako wniesioną przez osobę nieuprawnioną. Sąd Najwyższy stwierdził przy tym, że wyrok Sądu Okręgowego w L. wydany w niniejszej sprawie może budzić wątpliwości.

Kasację od tego wyroku na niekorzyść A. M. wniósł Minister Sprawiedliwości - Prokurator Generalny. Podniósł w niej zarzut rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego – art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. - poprzez wyrażenie błędnego poglądu, że czynności procesowe osoby bezpodstawnie potraktowanej przez organ procesowy za stronę postępowania nie mogą być uznane, co do zasady, za prawnie skuteczne, co doprowadziło do niezasadnego stwierdzenia, iż orzeczenie Sądu zapadłe po uprzednim uchyleniu postanowienia prokuratora o umorzeniu postępowania przygotowawczego w następstwie zażalenia wniesionego przez osobę nieuprawnioną jest dotknięte bezwzględną przyczyną odwoławczą w postaci braku skargi uprawnionego oskarżyciela, co skutkowało bezpodstawnym uchyleniem wyroku Sądu I instancji i umorzeniem postępowania karnego wobec oskarżonego A. M. z powodu negatywnej przesłanki procesowej określonej w art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. Na tej podstawie skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w L..

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest zasadna.

Jak trafnie przyjął w zaskarżonym wyroku Sąd Okręgowy w L. w postępowaniu przygotowawczym dotyczącym A. M. prokurator w dniu 19 maja 2015 r. podjął błędną decyzję o doręczeniu K. W. odpisu postanowienia z dnia 24 kwietnia 2012 r. o umorzeniu tego postępowania. K. W. w związku ze zdarzeniem z dnia 23 września 2011 r. nabył status strony postępowania dopiero po ogłoszeniu postanowienia o przedstawieniu mu zarzutów, tj. w dniu 27 kwietnia 2012 r., kiedy to został przesłuchany w charakterze podejrzanego, a zatem już po wydaniu decyzji kończącej postępowanie przygotowawcze w sprawie przeciwko A. M.. W chwili doręczenia mu postanowienia o umorzeniu

postępowania nie posiadał również statusu pokrzywdzonego, gdyż w nadmienionym zdarzeniu nie odniósł obrażeń ciała trwających dłużej niż 7 dni. Jednak stanowisko zajęte przez Sąd Okręgowy w L. w zaskarżonym wyroku, zgodnie z którym osoba nieuprawniona nie może doprowadzić swoimi czynnościami procesowymi do wydania prawnie skutecznego orzeczenia, jest już nietrafne. Sąd Okręgowy w L. wywiódł bowiem zbyt daleko idące skutki procesowe z samego faktu zaskarżenia postanowienia prokuratora o umorzeniu postępowania przygotowawczego przez osobę nieuprawnioną.

Dla poparcia tego stanowiska – poza dostrzeżeniem bezspornego w istocie faktu nieposiadania przez K. W. uprawnień w chwili zaskarżenia postanowienia prokuratora o umorzeniu postępowania do zrealizowania tej czynności – Sąd II instancji w istocie ograniczył się w swojej argumentacji do przywołania wyroku Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2010 r, sygn. III KK 315/09 (Lex nr 68665). Nie dostrzegł jednak przy tym (i w konsekwencji – nie poddał ocenie znaczenia tego faktu), iż to orzeczenie Sądu Najwyższego odnosiło się jednak do zupełnie innej sytuacji procesowej i zostało wydane odnośnie postępowania prywatnoscargowego. W sprawie tej bowiem w imieniu osoby uprawnionej występowała przedstawicielka ustawowa, która – w związku z treścią art. 98 § 2 pkt 2 k.r.io. - nie miała takiego prawa. To właśnie przekroczenie granic jej umocowania skutkowało koniecznością uznania na gruncie prawa karnego procesowego dokonanej przez nią czynności procesowej w postaci wniesienie prywatnego aktu oskarżenia za czynność bezskuteczną. Poza sporem musi zatem pozostać to, że stan prawny którego owo przywołane orzeczenie dotyczyło był jednoznacznie odmienny od uwarunkowań prawnych i faktycznych zaistniałych *in concreto*.

W niniejszej sprawie akt oskarżenia został przecież wniesiony przez oskarżyciela publicznego, to jest organ niewątpliwie uprawniony.

Brak skargi uprawnionego oskarżyciela w rozumieniu art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. wchodzi w grę tylko w toku sądowego stadium procesu i tylko w odniesieniu do takiej osoby, która swoją skargą zainicjowała postępowanie główne, pomimo że nie była osobą do tego uprawnioną lub orzeczono o czynie nie zawartym w akcie oskarżenia. Dotyczy zatem dwóch rodzajów sytuacji – pierwszej – gdy osoba

nie miała żadnej legitymacji do wystąpienia z oskarżeniem, drugiej – gdy czyn przypisany jest nietożsamy z czynem zarzuconym (co oznacza, że orzeczono w przedmiocie przestępstwa, którego osądzenia w ogóle nie żądał oskarżyciel) (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 17 kwietnia 2014 r., II KK 73/14, Lex nr 1460977; 23 marca 2016 r., IV KK 52/16, Lex nr 2056887; 5 grudnia 2017 r., II KK 393/17, Lex nr 2427148). Równocześnie wspomniane uchybienie – tj. brak skargi uprawnionego oskarżyciela, które musi skutkować umorzeniem postępowania karnego (art. 17 § 1 k.p.k. *in principio*) nie może odnosić się do skargi etapowej, a więc i do apelacji. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z: 5 maja 2006 r., V KK 385/05, OSNKW 2006/7-8/73; 16 grudnia 2014 r., II KK 301/14, Lex nr 1567468). W rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy uznał, iż fakt zaskarżenia postanowienia prokuratora o umorzeniu dochodzenia przez osobę wówczas do takich czynności procesowych nieuprawnioną samoistnie powoduje, iż wydane na skutek zażalenia tej osoby przez rozpoznający je sąd orzeczenie o uwzględnieniu tego środka odwoławczego i uchyleniu zaskarżonego postanowienia prokuratora i przekazaniu mu sprawy do dalszego postępowania, nie jest skuteczne w zakresie odzyskania przez prokuratora prawa do skargi. Nie można jednak aprobować tego przekonania. Nie uwzględnia ono wszak tego, iż prokurator – poprzez wspomniane prawomocne uchylenie przez sąd wydanego przez niego postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego – odzyskał prawo do oskarżania. Nie można wszak przyjmować, a tak zdaje się czynić Sąd Odwoławczy *in concreto* – iż do uchylenia tak zaskarżonego postanowienia w ogóle nie doszło, a więc, że postanowienie sądu je uchylające jest orzeczeniem nieistniejącym albo, że nie jest ono skuteczne w odniesieniu do kwestii odzyskania przez prokuratora prawa do oskarżenia, które utracił przez umorzenie dochodzenia lub śledztwa. Nie ma bowiem *de lege* lata procesowych instrumentów dla podejmowania decyzji procesowych w tej materii. Istnieją one ale tylko w odniesieniu do prawomocnych i to kończących postępowanie orzeczeń, a charakteru kończącego nie ma postanowienie o uchyleniu zaskarżonego orzeczenia.

Brak zatem uprawnień po stronie K. W. do zaskarżenia owego zatwierdzonego przez prokuratora postanowienia z dnia 24 kwietnia 2012 r.

o umorzeniu postępowania nie czyni nieistniejącym, ani prawnie bezskutecznym, postanowienia Sądu Rejonowego w L. uchylającego, w wyniku tego zażalenia, owo postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego. Skoro tak, to tym samym istnieją podstawy do przyjęcia, że doszło do odzyskania przez prokuratora – na podstawie tego postanowienia sądu, wprowadzie dotkniętego uchybieniem procesowym, ale istniejącego i przez to procesowo skutecznego – prawa do skargi, także więc i do wniesienia oskarżenia przeciwko A. M. o przedmiotowy czyn. Taki sam pogląd w analogicznej sytuacji prawnej i faktycznej wyraził już Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 28 lipca 2011 r., III KK 54/11, Lex nr 9512243. Podkreślił tam również, iż w świetle obowiązujących przepisów prawa, w razie uchylenia przez Sąd postanowienia o umorzeniu dochodzenia lub śledztwa w oparciu o zażalenie osoby, która w dalszym postępowaniu okazała się osobą nieuprawnioną, prokurator – prowadząc dalej uzupełniając to postępowanie – może i powinien, jeżeli ustali, że skarżący jego uprzednie postanowienie nie ma przymiotów czyniących go stroną tego stadium procesu, zaprzestać uznawania go za stronę. Prokurator jest też władny ponownie umorzyć postępowanie przygotowawcze. Sąd może jedynie nakazać prokuratorowi dokonanie wskazanych czynności, nie może natomiast zobligować go do wniesienia aktu oskarżenia. Dlatego ewentualne uchybienia towarzyszące decyzji o uchyleniu postanowienia o umorzeniu postępowania nie wpływają na bezskuteczność czynności procesowej prokuratora w postaci wniesienia aktu oskarżenia. Wniesienie tego aktu nie stanowi zatem automatycznej konsekwencji uchylenia przez Sąd postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego przez prokuratora.

Zważywszy na kompletność i wnikliwość przedstawionej w przywołanym judykacie argumentacji należało ją całkowicie podzielić. Tym bardziej, iż Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku tych uwarunkowań procesowych nie dostrzegł i zaniechał – w tym aspekcie – jakichkolwiek rozważań.

Reasumując, jeszcze raz należy podkreślić, iż wprowadzie wniesione przez K. W. zażalenie powinno być uznane za niedopuszczalne, to pozostaje jednak bez wpływu na ocenę wyroku wydanego przez Sąd Okręgowy w L., którego podstawą był błędny pogląd o konsumpcji skargi prokuratora. Nie można z okoliczności, że zażalenie na postanowienie o umorzeniu postępowania wniosła

osoba nieuprawniona, wywodzić, iż oznacza to utratę przez prokuratora prawa do oskarżania. Wbrew stanowisku zajętemu przez Sąd Okręgowy w L. stwierdzić należy, że to zażalenie wywołało skutek w postaci prawomocnego uchylenia postanowienia z dnia 24 lipca 2012 r. o umorzeniu dochodzenia w stosunku do A. M. i doprowadziło do odzyskania przez prokuratora prawa do oskarżania. W konsekwencji wyrok, który zapadł w postępowaniu wszczętym skargą prokuratora nie może zostać zdyskwalifikowany przez sam fakt otwarcia drogi do jego wydania wskutek uwzględnienia środka odwoławczego pochodzącego od osoby błędnie uznanej za uprawnioną. Okoliczność ta może być podnoszona jako zarzut przeciwko temu orzeczeniu i podlegać ocenie sądu odwoławczego, ale nie stanowi ona bezwzględnej przyczyny odwoławczej.

Wyrok Sądu Rejonowego w L., mimo że został wydany po uprzednim uchyleniu postanowienia prokuratora o umorzeniu postępowania przygotowawczego w następstwie uwzględnienia zażalenia wniesionego przez osobę nieuprawnioną – nie był zatem dotknięty uchybieniem wskazanym w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.

Uchybienie, którego dopuścił się Sąd Okręgowy w L. jest rażące i miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku, ponieważ w jego następstwie doszło do bezpodstawnego umorzenia postępowania wobec oskarżonego A. M.. Dlatego konieczne było uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w L. do ponownego rozpoznania.

W toku dokonania tych czynności Sąd ten dokona kontroli instancyjnej wyroku Sądu Rejonowego w związku z wniesioną od niego przez obrońcę oskarżonego apelacją.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku.